

Woensdag 21 februari 1917 – ochtendeditie

Londen, 20 februari. Officieel: Wij drongen 's nachts in de vijandelijke stellingen ten oosten van Ieper en beschadigden de verdedigingswerken aanzienlijk.

Bij Mesen en Wijtschate bombardeerden wij doeltreffend vijandelijke schansen.

De Belgische regering protesteert tegen de Duitse onthullingen.

Havre, 20 februari. Het Duitse bestuur maakt bekend, in de ministeriële archieven te Brussel een nieuw geheim stuk van 20 februari 1909 te hebben ontdekt, dat de houding verklaart, die België in augustus 1914 tegenover Duitsland aannam. Op grond van dit document weigerde België aan het Duitse leger de doortocht.

De regering tekent daartegen verzet aan.

In werkelijkheid levert dit zogenaamde nieuwe document een stellig bewijs voor de volstrekte onafhankelijkheid van de houding, door België zowel in 1909 als in 1914 aangenomen op het stuk van de internationale politiek.

Woensdag 21 februari 1917 – avondeditie

Berlijn, 21 februari. Officieel: Donker weer en regen hielden de militaire bedrijvigheid binnen matige grenzen. Ten zuidoosten van Ieper mislukten verkenningen van de Engelsen.

De Crédit Générale de Belgique zal tot kapitaalsuitbreiding overgaan en tegelijkertijd de oprichtersaandelen aflossen.

Uit de Vlaamse Beweging.

Van onze medewerker:

Er is in de Deutsche Revue van januari een zeer belangrijk document verschenen, dat blijkbaar openbaar gemaakt werd om al wat geschiedde in verband met de vervlaamsing van de hogeschool te Gent historisch vast te zetten. Het artikel: "De verandering van de universiteit te Gent in een Vlaamse hogeschool", is in objectieve zin geschreven en ontleent buitengewone documentaire waarde aan het feit dat het gesteld is door Geheimrat Professor von Dycke, hoogleraar te München, die, naar zijn eigen getuigenis, door het Duitse gouvernement belast werd met de voorbereidende werkzaamheden tot de vervlaamsing der universiteit in Gent. Het heeft zelfs de betekenis van een officieel rapport, vermits het als titel draagt: "Inleidende voordracht bij de feestelijke overdracht en opening van de universiteit" en erbij vermeld wordt dat deze toespraak gehouden werd voor de gouverneur-generaal en de hogere ambtenaren en officieren van het Duitse generaal-gouvernement, in de senaat te Brussel, de 20^e oktober 1916.

Vooraf geeft de professor een kort overzicht over de stand der kwestie van de Vlaamse hogeschool en dit besluit hij met de mededeling dat de zaak van de volledige vervlaamsing der universiteit reeds bij de wetgevende kamers aanhangig was gemaakt even voor de oorlog uitbrak, en dat de Belgische regering het goed recht daarvan wel had moeten erkennen, doch dat, tengevolge van de politiek van het laten slepen, het nog niet tot een oplossing gekomen was.

Toen brak de oorlog uit en kwam de bezetting van het Belgische land. Tweemaal hebben de Duitse plaatselijke overheden het beproefd de universiteit in haar oude vorm te heropenen. Telkens stuitte men op

de inertie van het professorenkorps. Als redenen van de weigerachtigheid der professoren worden hier opgegeven: men wou geen les geven aan jongelieden, die eigenlijk aan het front behoorden te zijn, en men wou de strijdende jongelieden niet in het nadeel zetten tegenover hen, die gebleven waren; verder meende men dat zo dicht bij het front rustig geestelijk werken onmogelijk zou zijn en dat het onderwijs daarenboven zeer zou te lijden hebben van het gebrek aan wetenschappelijk verkeer. Feitelijk, voegt professor von Dyck er bij, wou men de schijn vermijden met de Duitse bezetting mee te werken om geregelde toestanden te herscheppen.

Net was men bezig voor de tweede maal pogingen aan te wenden om de universiteit naar oude trant te openen, en een merklijk aantal professoren hadden zich daartoe reeds bereid verklaard, toen van hogerhand het gebod kwam: de universiteit mag slechts als een Vlaamse universiteit geopend worden, en bij het gebod was gevoegd een voldoende som om de voorbereidende werkzaamheden daartoe aan te vatten.

Te midden van de tegenstrijdige oordelen, die men aangaande het initiatief van de maatregelen, genomen tot vervlaamsing der universiteit, te horen kreeg, geeft de getuigenis van professor von Dyck de beslissende opklaring. De Duitsers eisen dus de eer van die vervlaamsing op voor het Duitse gouvernement. Meer nog; zij laten goed verstaan dat niet alleen het opzet van hen is, doch ook de uitvoering. Want prof. von Dyck stelt er prijs op goed te doen uitschijnen dat, toen hij belast werd met het nemen van de voorbereidende maatregelen, hij eerst wel poolshoogte ging nemen in de Belgische milieus, doch gauw overging tot het samenroepen van een conferentie van Duitse geleerden te Brussel en het stichten van een studiec ommissie ter voorbereiding van vragen, de techniek van het onderwijs betreffende aan de universiteit te Gent, waarvan hij voorzitter werd en verder nog deel uitmaakten de professoren

Spannagel en Freiherr von Bissing, en dr. Dirr, vertegenwoordiger van de politieke afdeling te Brussel. Zodra in die commissie het plan ontworpen was, kon men met de praktische uitvoering aanvangen. Men moest nu, naar de uitdrukking van professor von Dyck, "Stützpunkte für ihre Tätigkeit" zoeken. En die ging men bij de Vlamingen opsporen.

Onder de professoren van de Gentse universiteit vond men er zeven, die bereid waren mee te werken: de heren Lahousse, Haerens, Obrie, Van den Berghe, De Vreese, Hoffmann (van het groothertogdom Luxemburg) en Stöber (Duitsler). Zij waren zich bewust, zegt professor van Dyck, de zaak van hun eigen land te dienen door hun medewerking te verlenen. Verder zocht de Duitse commissie raad bij verscheidene leden van de vroegere Vlaamse Hogeschoolcommissie, van de oud hoogstudentenbonden en het Algemeen Nederlands Verbond. Hierbij wordt door professor von Dyck een openlijke hulde gebracht aan dr. Speleers, tandarts Van der Spurt, H. Meert, en De Bruycker, allen van Gent, en aan De Decker, van Brussel en rector Spaninckx, prof. Borms en afgevaardigde Henderickx, van Antwerpen. Dit waren feitelijk, getuigt de inrichter der Vlaamse hogeschool, de mannen, "die ons Belgische zijde geraden hebben". Daarbij brengt hij nog in herinnering enige groepen van Hollanders en van Belgen in Holland, zoals de mannen van De Toekomst.

Bij de praktische regeling vond men het noodzakelijk het salaris van het lerarenkorps te verhogen. Het was bovendien onvermijdelijk de professoren vaste garanties te verzekeren, voor het geval de terugkerende Belgische regering hun aanblijven ongewenst zou achten. De rijksregering is, in deze, inschikkelijk geweest in zulke ruime mate, dat ze de uiterste dank van de inrichtingscommissie verdient. Verder moest men zijn toevlucht nemen tot ereprofessoraten, en was men verplicht bij het beroepen van leraren niet alleen te letten op de bekwaamheid, die een der voornaamste

factoren moet zijn in de kamp tegen het immer verder vooruit dringende Walenras en daarnaast ook tegen de invloed van Frankrijk. Het resultaat van de onderhandelingen was dat men een lerarenkorps bijeenkreeg van 43 docenten, en kon aanvangen met de eerste twee studie jaren.

Er bleef nog de gewichtige kwestie: zou men studenten hebben? Het werd de taak van de nieuwe Hogeschoolbond en de studentenorganisaties om voor studenten te zorgen. Bij de opening van de hogeschool waren er veertig studenten – dus drie minder dan professoren – de 10^e december waren er 103, volgens een noot bij het artikel gevoegd.

De Duitsers hebben deze zaak op zijn Duits aangepakt. Zij bleven niet bij halve maatregelen en zetten systematisch de vervollediging en uitbreiding van hun universiteit voort. Ze stellen zelfs de verbetering van verschillende instituten in het vooruitzicht en hebben reeds het plan opgevat om ook te Gent een hogere landbouwschool en veeartsenijschool op te richten. Dit zullen wel geen ijdele beloften blijken te zijn: het Duitse bestuur beschikt immers over het gehele budget, dat, naar Belgisch gebruik, toebedacht is aan het universitair onderwijs.

Het slot van het interessante en zeer objectieve artikel is ... het laatste gedeelte van de redevoering van professor von Dyck. Ietwat bombastisch. Hij heeft het over de drie grondpijlers van het gebouw, dat hij opgericht heeft: de eerste pijler is de katholieke partij, de tweede pijler is de liberale partij, de derde pijler is ... er een Hollandse. "Dat zijn de drie pijlers, waarvan er twee naar het westen tegen Frankrijk gericht zijn, terwijl de derde, Hollandse met zijn basis in het Nederduits wortelt" ...

Het slot mag hier nog herinnerd worden. Daaruit kan dan blijken op welke wijze de Duitsers het doel van hun bemoeiingen omtrent de vervlaamsing van de universiteit te Gent gedurende de bezetting wel willen omschrijven:

“De Vlaamse hogeschool zal “een wacht- en hoektoren” moeten zijn, gericht tegen de storm van Waalse en Franse heerslust, en een voorbereiding voor de verzorging van de Vlaamse cultuur in het Vlaamse land. En daarnaast ook een vaste borg, een goede verdediging en wapen voor ons Duitsers; en ook de gedachte zulk een werk te midden van de wereldoorlog uit te voeren. Duits; Duits, daar dit werk ontsproten is uit het vaste geloof in onze toekomst; Duits in de geest en in waarheid; Duits, daar hiermee een werkplaats gesticht is van plichtbewust, eenvoudig arbeiden.”

Uit Luikerland.

3 februari.

Nu ik weer een paar dagen in de kleine Vlaamse stad doorbreng, en daar op het zeer uitgestrekte marktplein, in de schaduw van die hoge torens, die van het belfort aan het hoofd van het stadhuis, en die van twee machtige bij elkaar staande kerken, een aantal werklozen zie sloffen en slenteren, is het me treurig te moede. Ik weet dat het niet alleen dezen zijn die zich met nietsdoen vermoeien. Er is geen ruimte binnen de stadspoorten breder dan de openbare weg, of er staan er zo te lanterfant en te verkleumen. Ze zwijgen of fluisteren, doch zo lentelust in hun trage geest naar afleiding zoekt, vinden ze kaarten en knickers voor kansspelen, al was de winst maar een vuistslag in de rug van de verliezer. Ze noemen dit spelen voor een “klabood”. Allen worden als werklozen beschouwd en leven van onderstand. Ik heb ze enkele malen zien spelen voor geld. Wat hun hersenen aan arbeid doen tot denken, overwegen, vinden en verwezenlijken, weet ik niet.

Men zou zeggen, dat ze niet kunnen denken, althans toch niet om te scheppen.

België moet na de oorlog alzijdig worden hersteld. Tot in zijn grondvesten is de economische toestand van mijn vaderland geschokt. Geen deur hangt meer recht aan haar hengsels. Alles zal, hier als in de buurlanden, uit zijn verband zijn, wel te verstaan met het oog op het nieuw reusachtig pogen, waarmee men aan de arbeid zal moeten gaan om het land terug te plaatsen in de rij der Europese staten, die nieuwe wegen zullen inslaan en onder welke het voor de oorlog een zo aanzienlijke en eervolle plaats bekleedde.

Meteen rijst nu de bekommering en de achterdocht bij de vraag: Wat zullen de duizenden ongeschoolde en achterlijke arbeiders aan hulp kunnen bieden in de optocht van de miljoenen, die thans wel minder moeten arbeiden, doch zenuwachtig hun kracht sparen, hun vakkennis door studeren en overwegen vermeerderen, met de overtuiging zich zo voor te bereiden tot de nieuwe oorlog, na deze onvermijdelijk, de oorlog met het werktuig, om op de wereld aan iedereen, binnen de gewettigde vrijheid van bewegen, de plek te veroveren, waar zijn hoogste welstand zal worden opgebouwd? Zullen die ongelukkige zwakkelingen niet dan als thans struikelblokken blijven op de banen, waar de anderen, die onbewust vooruitstreven, regelrecht naar het toppunt van hun scheppingsvermogen zullen gaan, om daar de troon te vestigen van hun gezag en hun onbetwiste heerschappij? Want het zijn niet alleen de arbeiders met het ruw getuig, die open weg zullen eisen uit behoefte naar uitzetting. Het zijn heel mogelijk boven hen de theoretische geleerden, de leiders van de handwerker, die geweldig zullen stuwen met nieuwe ideeën, moderne middelen en jonge uitvindingen, ja, vaak splinternieuwe ontdekkingen. De oude slenter werd immers in deze wereldkrijg opgegeven als rommel, zelfs op de kleinste boerderij.

Wat zal men dan verrichten met de samenscholingen van grove arbeiders met bonkige hersenen als deze, die me daar gisteren stonden, verkleumd en als versteend, op de Grote Markt, tussen de drie torens van eeuwig gezag, het kerkelijk en het burgerlijk, over hen?

Voor korte tijd was ik te Visé en sprak met de bestuurder van een der vier grote cementfabrieken daar. Zelfs in de oorlog had men er gebrek aan arbeiders. Men was dan naar de streek van S. gegaan, om uit de scharen tegen hongerloon slaven de mensen daar, de keur te nemen, en ze te leren tegen viermaal hoger loon zich aan het werk te zetten, onder de druk van de vlugge, nooit vermoeide inspanning van de machines. Geen enkele waagde het over te komen. Een fijn gekleed en fijn bespraakt geestelijke, ter tale als een geleerd Vlaming, die Frans spreekt, kwam onderhandelen voor de onmondige arbeiders. Een week later kwamen er een twintigtal over. Twee weken later was reeds de laatste weer terug in de geliefde heimat van de slenter. “Ze waren voor niets goed; ze wilden, ze konden niet werken”, besloot de bestuurder.

Een groot ondernemer, die zichzelf te S. tot miljonair opgewerkt heeft van arbeider, zoals hij voor dertig jaar was, - de herinnering wordt helder in mijn kop - zegde me op zekere beursdag te Luik: “Mijn werklieden, mijnheer, zijn het brood niet waard dat ze eten. Men moet ze niet alleen aan het werk stoten, men moet ze er aan houden, ze aan machines en getuig plaatsen, ze alles in handen geven, ze onbewust laten werken. Ze zijn niet verstandiger dan de hamer, de boor of de schaaf, waarmee ze zich behelpen. Ze hebben geen school gedaan, geen ... Ze kunnen noch lezen, noch schrijven. Het zijn trekbeesten. Hun loon is laag en nog te hoog. Met bekwaam volk zou ik tweemaal meer en veel beter kunnen voortbrengen dan thans. Onze stad heeft scholen, die geen scholen zijn.”

Nooit ging in mij over al die ongelukkigen, van wie ik er veel bij naam en woonplaats ken, helderder licht op dan die dag. Doch, helaas! dit licht scheen over een uitgestrekt veld van allergrootste treurigheid en uitputtende armoede.

In het midden, waarin wij leven, woekert de bedelarij, de beestelijkste ontucht, als onkruid op een jarenlang verwaarloosde akker van ons Haspengouw. Ze staan onder voogdij van een alom almachtige geestelijkheid, die in bezit van aarde, hemel, hel en vagevuur, dit alles, toekent, schadeloos maakt, met dit alles beloont of straft, naar eigen grilligheden, al was het maar bij gelegenheid van een plooitje in de blinde tucht, die onafgebroken eeuwig en willoos moet zijn.

Hier woekeren twee instellingen, in deze moderne tijden, nog met hun middeleeuwse geest beziel, het weldadigheidsbureau en de godshuizen. Ze bezitten honderden hectaren allervruchtbaarste landbouwgrond en beschikken jaarlijks over honderdduizenden franken geld. Er is maar één stad in het gans land, met S. gelijk op dit gebied. Het is Brugge, waar nagenoeg onder de arbeiders dezelfde toestand heerst als hier. Een wethouder van een buurtgemeente, zegde mij op zekere dag, toen we over de toestand van zijn onderhorige arbeiders spraken: "Hier, vriend, werken de mensen liever weinig of niet. Al wie hulp geniet van de armenzorg mag zich beschouwen als eigenaar van een halve hectare van onze rijkste grond."

Bedelen, leuren, voddeman spelen brengt op, wat aan steun te kort schiet, zodat het klein volk hier niet eens de behoefte voelt zo hard te werken als onze koolmijnwerkers en nijverheidsarbeiders in het Luikse bekken. In de jongste jaren nochtans werd de persoonlijke fierheid een behoefte tot ontvoogding en zelfstandig bestaan. Men zag verder uit dan de poorten de stad S. Een aantal arbeiders trok

naar het nijverheidsgebied. Ze werden hier uitgescholden als gevaarlijke bandieten, bedorven zielen, opstaande tegen het gezag.

Voor allen is nog gebrek aan opbeurend, ontvoogdend en verlichtend onderwijs. Bekrompen stoffelijke godsdienstleer staat voor- en achteraan op het leerplan en tussen beiden in nog occasionele godsdienstleer. Voor de 17.000 inwoners bestaat niet de geringste openbare bibliotheek. Weliswaar kan een groot deel van de bevolking niet lezen, doch ook zij, die kunnen lezen, doen het liever niet, om de flauwe kost van uit hogerhand aangeboden lezing niet te moeten verduwen en geen gevaar voor vervolging of plagerij te lokken, zo ze niet goedgekeurde boeken lezen. Wat verschil met u, onze Noorderbroeders, waar de kleinste gemeente een leestafel heeft en de rijkskas daarvoor steungeld verstrekt! Vakopleiding ontbreekt helemaal. Nu is er wel in de jongste jaren zoiets als vakonderwijs tot stand gekomen, doch het is maar een nieuwe vertakking, waardoor de volksslavernij wordt uitgebreid. Tot heden toe is geen uitslag te merken.

Dit ongelukkige volk, bijna gelukkig, zou ik gaan zeggen, nu honderden eten zonder werken, doet zich vreselijk baldadig voor. Wie de menigvuldige smokkelaars hoort, in de tram naar en van Luik, zoals ik vaak gelegenheid daartoe heb, heeft er daar veel samen. In hun ruwe en rijke gewestspreek kan hun geweldig en schetterend babbelen de haren van een huzaar te berge doen rijzen. Nu hebben die mensen kudden kinderen. De biggen van onze boerderijen ontvangen een betere opvoeding dan dit mensengoed.

Ik zegde: weinig hoop op de toekomst. Daarbij verblijf ik.

Professor Pirenne en professor Fredericq.

Naar wij venemen, zijn de gevangen Belgische professoren Pirenne en Fredericq niet meer te Jena. Professor Fredericq is thans te Bürgel bij Jena (Hotel zum Deutschen Kaiser). Professor Pirenne is te Kreuzburg aan de Werra (Thüringen), (Gasthof zum Stern). De reden van deze verplaatsing en scheiding is niet bekend. Professor Fredericq mag alleen met zijn broers corresponderen. Professor Pirenne is vermoedelijk in zijn correspondentie evenzo beperkt.

Uit Brussel wordt aan het Joodse Correspondentiebureau bericht, dat, in tegenstelling met de in vreedstijd betoonde kleine belangstelling, er zich nu een levendig Joods leven heeft ontwikkeld, dat gevoerd heeft tot de stichting van een Joodse school op nationale grondslag, die circa honderd leerlingen telt.

Naar het bureau verneemt, ligt het in de bedoeling van de leidende personen in de Belgische Zionistische Federatie, deze hier te lande tijdelijk weer op te richten te midden van de uit België uitgeweken Zionisten.